

Réttur, ráðgjöf og málflutningur
Klapparstíg 25-27
101 Reykjavík

DÓMS- OG KIRKJUMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Skuggasundi 150 Reykjavík
sími: 545 9000 bréfasími: 552 7340
netfang: postur@dkm.stjr.is
www.domsmalaraduneyti.is

Reykjavík 8. júní 2009
Tilv.: DKM09020310/4.10.5

ÚRSKURÐUR

Dóms- og kirkjumálaráðuneytinu barst þann 26. febrúar sl. bréf Ragnars Aðalsteinssonar, hrl. og Sigríðar Rutar Júlíusdóttur, hrl., þar sem þau f.h. Björgólfs Guðmundssonar, Páls Braga Kristjánssonar, Helgu Thomsen, Þórðar H. Hilmarssonar og Helga Magnússonar, hér eftir nefndir kærendur, kæra ákvörðun ríkissaksóknara frá 29. janúar sl. um að hafna rannsókn skv. 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála. Um heimild til kæru vísa þau til lokamálsliðar 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 sbr. 1. gr. laga nr. 27/2001. Er þess aðallega krafist að hinni kærðu ákvörðun verði breytt og að kveðið verði á um að hin umkrafða opinbera rannsókn fari fram. Jafnframt setji dómsmálaráðherra skv. heimild í 3. ml. 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 sérstakan saksóknara til að fara með rannsókn í tilefni af rannsóknarbeiðni kæranda til ríkissaksóknara, dags. 2. október 2008 og rita skýrslu um rannsóknina. Til vara er þess krafist að dómsmálaráðherra setji annan löghæfan mann til að gegna stöðu ríkissaksóknara í þessu máli, sbr. ákvæði 1. mgr. 30. gr. laga 19/1991, sbr. nú 26. gr. sakamálalaga nr. 88/2008 til þess að taka ákvörðun um og mæla fyrir um rannsókn á grundvelli 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 í tilefni af rannsóknarbeiðninni frá 2. október 2008.

I. Hin kærða ákvörðun.

Í hinni kærðu ákvörðun kemur fram að með bréfi dags. 2. október 2008 hafi Ragnar Aðalsteinsson hrl. og Sigríður Rut Júlíusdóttir hrl. fyrir hönd kæranda farið þess á leit við ríkissaksóknara að hann hæfi opinbera rannsókn, með heimild í 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála, nr. 19/1991, á ætluðum brotum dómara við skiptarétt Reykjavíkur, ríkislögmanns, ríkissaksóknara, rannsóknarlögreglustjóra ríkisins og starfsmanna þeirra gegn ákvæðum XIV. og XV. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Hafi meint brot átt sér stað þegar rannsókn fór fram fyrir skiptarétti Reykjavíkur og þegar ákvörðun var tekin um og framkvæmd var rannsókn á grundvelli skýrslu skiptaréttar Reykjavíkur til ríkissaksóknara dags. 6. maí 1986, á ætlaðri refsiverðri háttsemi kæranda og annarra fyrrverandi forsvarsmanna Hafskips hf. Í rannsóknarbeiðni kæranda komi fram að þeir telji að rökstuddur grunur sé um brot starfsmanna skiptaréttar Reykjavíkur við rannsókn og gerð skýrslu þeirra til ríkissaksóknara, brot ríkissaksóknara við afskipti og rannsóknarfyrirmæli hans, teknum á grundvelli ofangreindrar skýrslu og brot rannsóknarlögreglustjóra og starfsmanna hans vegna meðferðar málsins með rannsókn og rannsóknaraðgerðum.

Þá kemur fram í hinni kærðu ákvörðun að með bréfi dags. 8. október 2008 hafi ríkissaksóknari fallist á að taka rannsóknarbeiðni kæranda til meðferðar. Í niðurlagi bréfsins komi fram að hann myndi fela lögreglustjóra að annast rannsóknina eftir nánari fyrirmælum á grundvelli 5. mgr. 27. gr. laga nr. 19/1991 og skila ríkissaksóknara greinargerð sbr. 77. gr. laganna að rannsókn lokinni. Síðan segir í hinni kærðu ákvörðun: „Við nánari könnun málsins hefur komið í ljós að þess gerist ekki þörf eins og sýnt verður fram á hér á eftir þar sem farið verður yfir rannsóknarbeiðnina. Við þá yfirferð verður leitast við að fylgja því sem fram kemur í samantekt rannsóknarbeiðninnar og tölusett er 1-19 auk þess sem stuðst verður við það sem fram kemur í beiðninni í heild sem og fylgiskjölum.“ Í hinni kærðu ákvörðun er svo fjallað um hvern og einn lið í rannsóknarbeiðni kæranda frá 2. október 2008.

Að lokum segir svo í hinni kærðu ákvörðun undir kaflanum lokaorð: „Rannsóknarbeiðni sú sem hér hefur verið fjallað um er 108 blaðsíður. Þar er rakinn aðdragandi þess að Hafskip hf. var tekið til gjaldþrotaskipta 6. desember 1985 og meðferð málsins allt þar til dómur féll í Hæstarétti árið 1991. Ekkert efnisyfirlit fylgir

rannsóknarbeiðninni en í lok eru í 19 tölusettum liðum dregin saman þau helstu atriði sem erindið er byggt á. Í þeirri samantekt er þó hvorki fylgt ákveðinni tímaröð né unnt að samsvara liðina annarri kaflaskiptingu í beiðninni. Rannsóknarbeiðninni fylgdu hundruð fylgiskjala, sem vísað er til í beiðninni.

Miklu skiptir að jafnaði að rannsóknarbeiðni sé skýr og þá sérstaklega í jafn umfangsmiklu máli og hér um ræðir og þegar tekið er mið af þeim þungu ásökunum sem þar eru fram bornar á hendur mönnum sem komu að málinu. Þá þarf að koma skýrt fram í hverju meintur refsiverður verknaður sé fölginn. Þessa hefur engan veginn verið gætt með þeim afleiðingum að mjög torvelt er, að mati ríkissaksóknara, að greina rannsóknarefni sem beiðnin lýtur að. Þá eru í beiðninni atriði sem með engu móti verður séð að eigi þar erindi eða hvaða tilgangi þau þjóna. Í rannsóknarbeiðninni er mikið um fullyrðingar og er nánast öllum þeim, sem hafa nálægt málinu komið, gerð upp annarleg sjónarmið og því gert skóna að þeim hafi gengið það eitt til að koma höggi á rannsóknarbeiðendur án þess að beinlínis verði sé að verið sé að lýsa háttsemi sem getur varðað við refsilög.

Ríkissaksóknari féllst að beiðni rannsóknarbeiðenda með bréfi, dagsettu 8. október sl. að taka málið til opinberrar rannsóknar á grundvelli 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála. Í bréfinu var rakinn aðdragandi setningar 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 og á það bent, að hvorki í lagatexta né lögskýringargögnum við 4. mgr. 66. gr. væri að finna fyrirmæli um hvernig rannsókn mála af þessu tagi, þ.e. þegar að refsingu verði ekki við komið vegna þess að sök er fyrnd, eigi að fara fram. Heimild sú sem 4. mgr. 66. gr. kveður á um var felld niður með lögum nr. 88/2008 en lögin tóku gildi 1. janúar sl. Engu að síður telur ríkissaksóknari rétt að gera skýrslu um málið enda rannsóknarbeiðnin komin fram í tíð eldri laga. [...]

Ríkissaksóknari ítrekar að rannsókn af því tagi sem hér fer fram miðar að því að kanna hvort fullyrðingar rannsóknarbeiðenda um refsiverða háttsemi séu réttar. Við nána skoðun á rannsóknarbeiðninni, eins og hér að framan hefur verið rakið, er niðurstaðan sú að frekari rannsóknar gerist ekki þörf. Samkvæmt þessu lýkur ríkissaksóknari máli þessu. “

II. Meðferð málsins í ráðuneytinu.

Eins og fram hefur komið barst ráðuneytinu kára sú sem hér er til umfjöllunar þann 26. febrúar sl. Í kærinni er gerð grein fyrir þeirri ákvörðun sem kærð er og kröfum kæranda

sem reifaðar hafa verið hér að framan. Þá er í kærinni gerð grein fyrir nýjum upplýsingum og gögnum sem ítarlega er fjallað um í rannsóknarbeiðni kæranda til ríkissaksóknara frá 2. október 2008. Síðan er í kærinni gerð grein fyrir málsmeðferð ríkissaksóknara á rannsóknarbeiðni kæranda. Í þeirri umfjöllun kemur fram að þann 8. október 2008 hafi ríkissaksóknari tilkynnt kærendum þá niðurstöðu sína eftir könnun á rannsóknarbeiðninni að hann teldi að hún gæfi tilefni til rannsóknar og jafnframt að hann myndi fela lögreglustjóra að annast rannsóknina sbr. heimild í 5. mgr. 27. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála og skila af sér greinargerð um rannsóknina sbr. ákvæði 77. gr. sömu laga sbr. eftirfarandi svar ríkissaksóknara í bréfinu frá 8. október 2008: „Þegar litið er til þeirra einkahagsmuna sem þessir aðilar telja sig hafa, þeirra almannahagsmuna sem tengjast því að fjöldi manna, sem störfuðu á vettvangi ákærvalds og dómstóla á þessum tíma eru bornir sökum um brot í opinberu starfi, fordæmis sem fyrir hendi er um rannsókn slíks máls og afstöðu tveggja þeirra aðila sem krafan tekur til og sem telja það í þeirra þágu að umbeðin rannsókn fari fram, telur ríkissaksóknari rétt að fallast á kröfu rannsóknarbeiðenda. Mun ríkissaksóknari fela lögreglustjóra að annast rannsóknina eftir nánari fyrimælum á grundvelli 5. mgr. 27. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála og skila ríkissaksóknara greinargerð, sbr. 77. gr. laganna að rannsókn lokinni.“ Þá segir í kærinni að svo virðist sem ríkissaksóknari hafi ekki hafið undirbúning að því að láta fara fram rannsókn eins og hann taldi fullt tilefni til og hafði tilkynnt með bréfi þann 8. október og ítrekað þann 19. desember s.á. Á málsmeðferð ríkissaksóknara séu alvarlegir hnökrar. Hann hafi hvorki kynnt sér ný gögn sem rannsóknarbeiðnin byggði á né hafi hann fjallað um þau í tengslum við niðurstöðu sína. Þá geti hann ekki gert grein fyrir því hvort um sé að ræða endurskoðun á ákvörðun sinni sem stjórnvald sbr. það sem fram komi hjá honum í hinni kærðu ákvörðun frá 29. janúar sl. þar sem segir: „Við nánari könnun málsins hefur komið í ljós að þess gerist ekki þörf eins og sýnt verður fram á hér á eftir þar sem farið verður yfir rannsóknarbeiðnina“ eða niðurstöðu sem byggir á því að taka málið til rannsóknar skv. lögum um meðferð opinberra mála sbr. það sem fram komi hjá honum í bréfi frá 4. febrúar 2009 til lögmanna kæranda þar sem segir: „Sú fullyrðing yðar stenst því ekki að ríkissaksóknari hafi þar með afturkallað fyrri ákvörðun sína. Þvert á móti felur niðurstaða ríkissaksóknara frá 29. janúar sl. það í sér að beiðnin hafi verið tekin til rannsóknar.“ Rétt hefði verið að ríkissaksóknari gerði grein fyrir því á hvern hátt upphaflegar forsendur hans fyrir ákvörðuninni um rannsókn hafi breyst eða brostið. Ákvörðunin frá því í október hafi verið byggð á einkahagsmunum kæranda

almannahagsmunum, fyrirbyggjandi fordæmi um sambærilega rannsókn og afstöðu tveggja þeirra sem rannsókninni væri ætlað að beinast að. Engin þessara forsendna hafi breyst eða brostið.

Þá eru í kærinni færð rök fyrir því að ríkissaksóknari sé vanhæfur til þess að taka til meðferðar mál á grundvelli heimildar í 4. mgr. 66. gr. laga 19/1991. Eru þau rök helst að ríkissaksóknari hafi talið rannsókn máls þess er var tilefni þess að 4. mgr. 66. gr. laganna var sett hafi beinst að sér að ósekju. Verjandi hans í því máli hafi verið einn þeirra sem rannsóknarbeiðnin beinist að meðal annarra. Þá hafi ríkissaksóknari tjáð sig í fyrirlestri um rannsóknarbeiðnina og gagnrýnt í blaðagrein setningu umrædds ákvæðis. Með vísan til þessa sé óhugsandi að hann geti beitt ákvæðinu á óhlutdrægan hátt. Þá segir í kærinni að í hinni kærðu ákvörðun frá 29. janúar sl. sneiði ríkissaksóknari framhjá nýjum upplýsingum sem kærendur hafi lagt fram. Sýni ríkissaksóknari af sér hlutdrægni og leitist við að koma í veg fyrir að kærendur njóti réttar skv. 4. mgr. 66. gr. laga 19/1991. Síðan er í kærinni gerðar í 6 liðum athugasemdir við það sem fram kemur í ákvörðun ríkissaksóknara frá 29. janúar 2009 þar sem kærendur telja að um ófagleg og óverjandi vinnubrögð ríkissaksóknara sé að ræða.

Þá er í kærinni bent á að með ákvörðun sinni hinn 8. október 2008 hafi ríkissaksóknari ákveðið án fyrirvara að taka til rannsóknar mál það sem rannsóknarbeiðni kæranda laut að. Það sé því krafa kæranda að ráðherra endurskoði ákvörðun ríkissaksóknara að hætta við að hefja rannsókn og hafni þeirri staðhæfingu hans að hann hafi rannsakað málið og telji að ekkert athugasvert sé við rannsókn og málsmeðferð svokallaðs Hafskipsmáls. Engar breytingar hafi orðið á málinu eða aðstæðum frá því að ríkissaksóknari tók ákvörðun sína 8. október 2008 þar til han tók nýja og andstæða ákvörðun 29. janúar 2009.

Í kærinni er síðan gerð grein fyrir kærheimildinni sem sé að finna í 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála sem og reglum um lagaskil. Þar er bent á að þar sem málsmeðferð skv. eldri reglum hafi þegar verið hafin þegar 4. mgr. 66. gr. var felld úr gildi með lögum um meðferð sakamála hinn 1. janúar 2009 gildi sú regla við lagaskil að ekki verði tekin af einstaklingum réttindi með lagabreytingu. Ekkert í lagaskilareglum hinna nýju laga gefi til kynna að löggjafinn hafi ætlað að breyta frá þessari meginreglu og slíkt hefði þurft að koma fram með skýrum hætti í lagatextanum. Þá er í kærinni gerð frekari grein fyrir kröfugerð kæranda. Bent er á að í hinni kærðu ákvörðun kveði ríkissaksóknari á um að ekki sé þörf á rannsókn á máli því er hann hafði tekið ákvörðun um hinn 8. október 2008 að rannsakað skyldi. Í bréfi ríkissaksóknara til kæranda, dags. 4. febrúar 2009, sem ritað hafi

verið í tilefni af beiðni þeirra um skýr svör varðandi það hvort ákvörðun hans frá 29. janúar hafi verið endurskoðun á fyrri ákvörðun um að rannsókn skyldi fara fram eða hvort um hafi verið að ræða niðurstöður rannsóknar, komi fram að hin kærða ákvörðun feli í sér að beiðnin hafi verið tekin til rannsóknar. Vegna þessa benda kærendur á að það sé ekki rannsókn í skilningi IX. kafla laga um meðferð opinberra mála nú VII.- XV. kafla 2. þáttar laga um meðferð sakamála að endurlesa rannsóknarbeiðnina og lýsa huglægu viðhorfi til einstakra þátta hennar Engin eiginleg gagnaöflun hafi farið fram af hálfu ríkissaksóknara eða skýrslutökur. Málsmeðferð ríkissaksóknara sé lögleysa sem ekki sé unnt að byggja á.

Þann 10. mars sl. barst ráðuneytinu bréf lögmanns kærenda ásamt minnislykli með skjölum sem fylgdu rannsóknarbeiðni kærenda til ríkissaksóknara 2. október 2008 og fyrir mistök fylgdi ekki kærubréfinu til ráðuneytisins. Með bréfi dags. 2. apríl sl. sendi ráðuneytið kærana til ríkissaksóknara og óskað eftir gögnum málsins og umsagnar ríkissaksóknara um kærana. Þann 8. apríl sl. barst ráðuneytinu bréf ríkissaksóknara, dags. sama dag, ásamt gögnum málsins. Í bréfinu kemur fram að í bréfi sínu frá 8. október 2008 hafi ríkissaksóknari fallist á kröfu kærenda um rannsókn og boðað að lögreglustjóra yrði falið að annast rannsóknina eftir nánari fyrirmælum ríkissaksóknara og skila honum greinargerð. Í bréfi ríkissaksóknara kemur fram að hann telur vandséð hvernig kærendur telji að sú ákvörðun hans hafi verið hlutdræg. Þá sé það rangt að einn af þeim sem rannsóknin beinist að hafi verið lögmaður hans við rannsókn þess máls sem varð grundvöllur að setningu 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála. Þá hafi hann ekki sneitt framhjá nýjum upplýsingum í hinni kærðu ákvörðun heldur hafi þvert á móti fjallað um þær. Hafnar ríkissaksóknari því eindregið að hann hafi verið vanhæfur til að fjalla um málið. Þá áréttar ríkissaksóknari það sem fram hafi komið í bréfi hans til lögmannna kærenda, dags. 4. febrúar sl., að með ákvörðun sinni frá 8. október 2008 hafi ríkissaksóknari fallist á beiðni um opinbera rannsókn málsins og stefnt að því að fela lögreglustjóra rannsókn þess eftir nánari fyrirmælum. Við skoðun ríkissaksóknara á rannsóknarbeiðninni og þeim gögnum sem henni fylgdu hafi ekki reynst forsendur fyrir frekari rannsókn þar sem ekkert hafi komið fram sem benti til refsiverðrar háttsemi þeirra sem rannsóknin átti að beinast að svo sem ítarlega hafi verið rökstutt í hinni kærðu ákvörðun. Ríkissaksóknari hafi þannig ekki afturkallað fyrri ákvörðun sína heldur feli niðurstaða hinnar kærðu ákvörðunar það í sér að rannsókn málsins sé lokið. Þá hafi í bréfinu frá 4. febrúar sl. sérstaklega verið vikið að hlutverki ríkissaksóknara sem æðsta handhafa rannsóknarvalds sbr. 20. gr. laga um meðferð sakamála en hún sé sú að ríkissaksóknari njóti

fulls sjálfstæðis í starfi sínu og eigi fullnaðarmat um það hvort grundvöllur sé fyrir því að halda rannsókn áfram eða hætta henni. Þá áréttar ríkissaksóknari að heimild sú sem 4. mgr. 66. gr. kveður á um hafi verið felld niður með lögum um meðferð sakamála. Þá hafi sú heimild aðeins tekið til ákvörðunar ríkissaksóknara um að hafna beiðni um rannsókn skv. ákvæðinu en ekki til ákvörðunar um að ljúka henni. Þá hafi sömuleiðis verið felld úr gildi heimild skv. 2. mgr. 26. gr. laganna sem kvað á um að dómsmálaráðherra gæti, teldi hann ákvörðun um að fella niður mál andstæða lögum eða fjarstæða að öðru leyti, lagt til við forseta Íslands um að ákvörðunin yrði felld úr gildi. Þá bendir ríkissaksóknari á að í 26. gr. laga um meðferð sakamála sbr. áður 30. gr. laga um meðferð opinberra mála sé að finna tæmandi reglur um hæfi ákæranda og sé þar hvergi gert ráð fyrir að álitaefni um það verði kært til dómsmálaráðuneytisins sem í ljósi 1. mgr. 20. gr. laga um meðferð sakamála verður ekki talið æðra stjórnvald gagnvart ríkissaksóknara í skilningi 1. mgr. 26. gr. stjórnslulaga. Samkvæmt þessu sé engin kæruleið til dómsmálaráðuneytisins fyrir hendi í þessu máli.

Með bréfi dags. 8. apríl sl. sendi ráðuneytið lögmanni kæranda bréf ríkissaksóknara dags. sama dag og var kærendum gefinn kostur á að koma að athugasemdum. Vegna frídaga um páska barst bréfið lögmanni kæranda ekki fyrr en 15. apríl. Þann 16. apríl barst ráðuneytinu svar lögmanns kæranda, dags. sama dag. Í því svari er ítrekað það sem áður hefur verið rakið um að ríkissaksóknari hafi í raun lesið rannsóknarbeiðnina og fylgiskjöl tvívegis og komist fyrst að þeirri niðurstöðu að skilyrði rannsóknar væru fyrir hendi en síðan komist að gagnstæðri niðurstöðu án þess að fyrir því séu rök. Þessi málsmeðferð hans vekur efasemdir um hæfi hans og hlutlægni. Afturköllun stjórnvaldsákvörðunar verði að rökstyðja en það geri ríkissaksóknari ekki. Þá sé ekki unnt að ljúka rannsókn nema rannsókn hefjist. Engin rannsókn hafi hafist á málinu eins og opinber rannsókn sé skilgreind í 67. og 68. gr. laga um meðferð opinberra mála og 53. og 54. gr. laga um meðferð sakamála og því geti henni ekki hafa lokið eða henni hætt eins og ríkissaksóknari haldi fram. Þá kemur fram í bréfi lögmanns kæranda að í 30. gr. laga um meðferð opinberra mála sé fjallað um hvaða skilyrði ríkissaksóknari verði að uppfylla til þess að hann teljist hæfur til meðferðar einstaks máls og snúi þau skilyrði bæði að málsefninu og aðilum máls. Þá sé skv. 3. mgr. 30. gr. laganna lagt fyrir dómara að gæta að eigin frumkvæði að hæfi ríkissaksóknara. Skv. þessari grunnreglu beri dómsmálaráðuneytinu að rannsaka hæfi ríkissaksóknara að eigin frumkvæði og hafa rannsóknarreglu stjórnsluréttarins í hávegum. Þá víkur lögmaður kæranda að eftirlitsvaldi dómsmálaráðherra með ákærvaldinu skv. 26. gr. laga um meðferð opinberra mála og 1. mgr.

19. gr. laga um meðferð sakamála. Í þessu felist að dómsmálaráðuneytið geti tekið til endurskoðunar ákvarðanir ríkissaksóknara sem ekki samræmist lögum og góðum stjórnsýsluháttum.

III. Niðurstaða.

Eins og fram hefur komið hér að framan krefjast kærendur þess aðallega að hinni kærðu ákvörðun verði breytt og að kveðið verði á um að hin umkrafða opinbera rannsókn fari fram. Jafnframt setji dómsmálaráðherra skv. heimild í 3. ml. 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 sérstakan saksóknara til að fara með rannsókn í tilefni af rannsóknarbeiðni kæranda til ríkissaksóknara, dags. 2. október 2008 og rita skýrslu um rannsóknina. Til vara er þess krafist að dómsmálaráðherra setji annan löghæfan mann til að gegna stöðu ríkissaksóknara í þessu máli, sbr. ákvæði 1. mgr. 30. gr. laga 19/1991, sbr. nú 26. gr. sakamálalaga nr. 88/2008 til þess að taka ákvörðun um og mæla fyrir um rannsókn á grundvelli 4. mgr. 66. gr. laga nr. 19/1991 í tilefni af rannsóknarbeiðninni frá 2. október 2008. Til kærueimildar er vísað til 2. og 3. málsl., 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála er hljóðar svo: „*Sá sem á hagsmuna að gæta getur kært ákvörðun ríkissaksóknara um synjun á rannsókn til dómsmálaráðherra. Nú ákveður ráðherra að rannsókn fari fram og setur hann þá sérstakan saksóknara til að fara með og rannsaka málið.*“

Í máli þessu er óumdeilt að hinn 8. október 2008 féllst ríkissaksóknari á kröfu kæranda í máli þessu um að láta fara fram rannsókn á grundvelli 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála nr. 19/1991. Þessi ákvörðun ríkissaksóknara var án fyrirvara, rökstudd og þess einnig getið að hann ætlaði að fela tilteknum lögreglustjóra að annast rannsóknina eftir nánari fyrirmælum á grundvelli 5. mgr. 27. gr. sömu laga og skila ríkissaksóknara greinargerð sbr. 77. gr. laganna að rannsókn lokinni. Þá kom fram í svarbréfi ríkissaksóknara, dags. 19. desember 2008, við bréfi lögmanns kæranda, dags. 15. desember 2008, að talsverð vinna væri því samfara að semja rannsóknarfyrirmælin, en sú vinna væri þó hafin. Í hinni kærðu ákvörðun, frá 29. janúar 2009 kom svo fram að ríkissaksóknari hafi hinn 8. október 2008 ákveðið að taka rannsóknarbeiðnina til meðferðar og fela lögreglustjóra að annast rannsóknina. Við nánari skoðun á rannsóknarbeiðninni hafi hins vegar komið í ljós að frekari rannsóknar væri ekki þörf. Gerði ríkissaksóknari því skýrslu um málið þar sem farið var yfir þau atriði sem tilgreind voru í rannsóknarbeiðninni og tók rökstudda afstöðu til þess hvort kveða ætti á um rannsókn vegna þessara atriða. Komst hann að þeirri niðurstöðu að

frekari rannsóknar væri ekki þörf. Var málinu þar með lokið af hálfu ríkissaksóknara.

Ráðuneytið tekur undir það sem fram hefur komið hjá kærendum að ekki hafi verið fyllilega ljóst af hinni kærðu ákvörðun hvort hún kvæði á um synjun á því að láta rannsókn á grundvelli rannsóknarbeiðninnar frá 2. október 2008 fara fram eða hvort ríkissaksóknari hafi tekið málið til rannsóknar sjálfur, í stað þess að fela það það lögreglustjóra, rannsakað það og lokið rannsókninni með skýrslu þeirri sem er hluti af hinni kærðu ákvörðun. Með bréfi dags. 30. janúar sl. til ríkissaksóknara gerðu kærendur athugasemdir við hina kærðu ákvörðun og kröfðust þess af ríkissaksóknara að hann afturkallaði ákvörðunina með vísan til 2. tl. 25. gr. stjórnsýslulaga. Í svarbréfi ríkissaksóknara frá 4. febrúar sl. kemur fram að hann hafi ekki afturkallað fyrri ákvörðun sína um að taka til greina kröfu kærenda um rannsókn. Hin kærða ákvörðun feli í sér að rannsókn málsins sé lokið.

Eins og fram kemur í 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála er þeim er hagsmuna á að gæta heimilt að kæra ákvörðun ríkissaksóknara um að synja um rannsókn til dómsmálaráðherra. Er heimild sú sem ákvæðið kveður á um þröng undantekningarheimild frá meginreglunni um sjálfstæði ákvarðana ákærvaldsins. Í IX. kafla laga nr. 21/1991 er fjallað um rannsókn opinberra mála. Ríkissaksóknara er þar falið m.a. að hrinda úr vör rannsókn eins og þeirri sem hér um ræðir samkvæmt 4. mgr. 66. gr. laganna. Í þessum kafla laganna er ekki með tæmandi hætti kveðið á um hvernig haga skuli rannsókn enda hlýtur slíkt að ráðast af atvikum hverju sinni. Ráðuneytið telur að taka verði til greina það sem fram hefur komið hjá ríkissaksóknara um að í hinni kærðu ákvörðun hafi ekki falist að hann væri að endurskoða ákvörðun sína frá 8. október sl. og synja um rannsókn á grundvelli 4. mgr. 66. gr. laga um meðferð opinberra mála, heldur hafi hann sjálfur rannsakað málið, gert grein fyrir rannsókninni í sérstakri skýrslu og komist að þeirri niðurstöðu að frekari rannsóknar væri ekki þörf og málinu þar með lokið. Það er ekki í valdi ráðuneytisins að endurskoða þessa rannsókn ríkissaksóknara og taka afstöðu til þess hvort rannsókn hans teljist vera í samræmi við ákvæði laga þar um. Það er því niðurstaða ráðuneytisins að hin kærða ákvörðun sé ekki synjun á að taka mál til rannsóknar á grundvelli 4. mgr. 66. gr. heldur ákvörðun um málslok. Kæruheimild er því ekki fyrir hendi og er því kærurni vísað frá ráðuneytinu.

Vegna þess sem fram kemur hjá kærendum um eftirlitsvald ráðuneytisins með ákærvaldinu tekur ráðuneytið fram að skv. 19. gr. laga um meðferð sakamála nr. 88/2008 hefur dómsmálaráðherra eftirlit með framkvæmd ákærvalds og getur krafist þess að ríkissaksóknari láti í té gögn og greinargerð um meðferð einstakra mála. Í því felst þó ekki

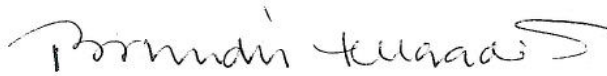
almenn heimild fyrir ráðherra til að endurskoða ákvarðanir ríkissaksóknara enda gengi slík regla gegn meginreglunni um sjálfstæði ríkissaksóknara sem æðsta handhafa ákærvalds í landinu.

Til vara krefjast kærendur þess að dómismálaráðherra setji annan löghæfan mann til að gegna stöðu ríkissaksóknara í máli þessu. Er þar vísað til 1. mgr. 30. gr. laga 19/1991, sbr. nú 26. gr. sakamálalaga nr. 88/2008. Jafnframt er vísað til þess að á dómismálaráðherra hvíli sama skylda og á dómurum skv. 5. mgr. 26. gr. laga um meðferð sakamála um að hann eigi að eigin frumkvæði að gæta að vanhæfi ríkissaksóknara. Samkvæmt 1. mgr. 20. gr. laga um meðferð sakamála er ríkissaksóknari æðsti handhafi ákærvalds í landinu. Hann nýtur sjálfstæðis í gerðum sínum og er óháður vilja annarra stjórnvalda. Ríkissaksóknari skal sjálfur gæta að hæfi sínu. Telji hann sig vanhæfan skal dómismálaráðherra skipa annan löghæfan mann í hans stað. Í 5. mgr. 26. gr. laga um meðferð sakamála er sérstaklega tekið fram að þegar ákæra hefur verið gefin út skuli dómari að eigin frumkvæði vísa máli frá dómi ef hann telur að ákærandi hafi verið vanhæfur til að höfða mál. Engin heimild er fyrir því að beita þessari reglu sem grunnreglu í þá veru að dómismálaráðherra beri að hafa eftirlit með hæfi ríkissaksóknara við meðferð mála. Er því ekki unnt að taka varakröfu kærenda til greina og er málinu vísað frá ráðuneytinu.

ÚRSKURÐARORÐ:

Kæru Björgólfs Guðmundssonar, Páls Braga Kristjánssonar, Helgu Thomsen, Þórðar H. Hilmarssonar, og Helga Magnússonar frá 27. febrúar 2009 er vísað frá ráðuneytinu.

Fyrir hönd ráðherra

Bryndís Helgadóttir

Gunnar Narfi Gunnarsson

Ljósrit: Ríkissaksóknari
Hverfisgötu 6
150 Reykjavík

RÍKISSAKSÓKNARI	
Innk.:	- 8. JÚNÍ 2009
Málsnr.	200810-1133
Bréfal:	680